

Asia: VN/22377/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto hallituksen esityksestä yleistä asumistukea koskevaan lainsäädäntöön tehtävistä muutoksista.

Pohjanmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä yleisestä asumistuesta annetun lain muutoksesta.

Muutosesityksen painopisteenä on vahvasti valtiontalouden kuntoon saattaminen. Hallituksen esityksessä asumistuen kohdentaminen kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisille kansalaisille on oikeansuuntainen painopisteen valinta. Asumistukeen suunniteltu muutos kohdentuu kuitenkin monella tavalla pienituloisiin ihmisiin ja perheisiin, joilla voi olla useita erilaisia heistä riippumattomia esteitä päästä avoimille työmarkkinoille. Hyvin toimivia välityömarkkinoita ei myöskään ole mahdollistamassa työllistämistä ja monet näistä työpaikoista ovat osa-aikaisia. Vaikuttavuuden arvioinnissa on nostettu esiin (kapea alaisesti) lapsiperheet. Osatyökykyisten tai pitkään työttömänä olleiden osalta vaikuttavuuden arviointi puuttuu, samoin kattavampi arviointi kerrannaisvaikutuksista. Saman aikaisesti tehdään muutoksia myös toimeentulotukea ja työmarkkinatukea koskeviin lakeihin. Usean saman aikaisen muutoksen läpivienti voi olla haasteellista. Keskeisin seuraus esitetyistä muutoksesta on, että asumistuen saajat ohjautuvat/siirtyvät toimeentulotuen asiakkaiksi ja tarvitsevat myös enemmän ohjausta ja tukea muissa palveluissa.

Hallituksen esityksessä ansiotulovähennyksen poiston tavoitteena on kokoaikatyön vastaanottamisen kannusteiden parantaminen. Kokoaikatyön vastaanottaminen ei välttämättä toteudu paikkakuntakohtaisen työmarkkinatilanteen vuoksi. Esimerkiksi rakennusalalla odotetaan merkittävää työpaikkojen määrän alenemista kerrannaisvaikutuksineen. Jos asumistuen saaja on

osatyökykyinen tai hänellä ei ole riittäviä ammatillisia opintoja, voi edes osa-aikaisen työn saaminen olla vaikeaa. Työnantajien kynnys palkata uusia tai osatyökykyisiä työntekijöitä on korkea pk-sektorilla. Hyvin toimivia välityömarkkinoita ei myöskään ole mahdollistamassa työllistämistä. Monet välityömarkkinoiden työpaikoista ovat osa-aikaisia.

Hallituksen esittämällä tavalla asumistukeen suunniteltu muutos voi aiheuttaa asumistukea saaneiden henkilöiden siirtymisen toimeentulotukiasiakkuuteen (ellei ole jo sitä). Ensin ohjaututaan KELA:n perustoimeentulotuen piiriin. KELA ei hyväksy perustoimeentulotuessa kuin sallitun vuokramäärän. Jos ei löydy uutta halvempaa asuntoa kolmen kuukauden sisällä, voi tämä johtaa sosiaalihuollon asiakkuuteen. Toimeentulotukea pitää tuolloin hakea kahdesta eri paikasta asumisen turvaamiseksi, jos omat tulot eivät riitä.

Tältä osin ei synny säästöä valtiontalouteen. Toimeentulotuki on haettava kuukausittain. Toimeentulotuki voidaan ohjata (mikäli asiakas niin haluaa) suoraan vuokranantajalle. Muutoksesta tulee aiheutumaan lisätyötä toimeentulotukityöhön. Toisaalta tämä antaa myös mahdollisuuden asiakkaan tukemiseen ja ohjaamiseen, mikäli asiakasta tavataan säännöllisesti. Uhkana on, että toistuvat toimeentulotukihakemukset unohtuvat tehdä, jolloin toimeentulotuen maksatus katkeaa ja siten voi aiheuttaa maksuhäiriöitä.

Esitetty muutos on ongelmallinen osa-aikatyötä ja silpputyötä tekevien näkökulmasta. Tavoitteena on kannustaa kokoaikaiseen työhön, mutta työmahdollisuudet vaihtelevat varsinkin pienemmillä paikkakunnilla asumistuen saajasta riippumattomista syistä. Työnantajalla ei ole mahdollisuuksia kasvattaa työaikaa tai vaihtoehtoja ei ole tarjolla. Kokoaikaisen työn vastaanottaminen lisää myös varhaiskasvatuksen ja/tai aamu- ja iltapäivähoidon tarvetta kunnissa.

Asumistuen muutoksella ohjataan hakemaan halvempaa asuntoa. Isommilla paikkakunnilla vuokrataso voi olla korkea. Pienemmillä paikkakunnilla ei ole vaihtoehtoja, vuokra-asunnot puuttuvat tai ne sijaitseva alueella, jossa ei ole joukkoliikennettä. Jo nyt monet osa-aikatyötä tekevät pientuloiset joutuvat turvautumaan ruoka-apuun. Esitetty muutos tulee johtamaan siihen, että ruoka-apua tarvitsevien määrä tulee kasvamaan. Pahimmillaan ruoka-avusta tulee vakiintunut sosiaaliturvan osa.

Suunnitellulla muutoksella voi olla yksilön tai perheen tilannetta heikentävä vaikutus, mikäli perheen taloudellinen tilanne on ollut hyvin tiukka (= ei ole liikkumavaraa esim. velkaantumisen vuoksi). Yllättävät (esim. sairastuminen) menot voivat aiheuttaa nopeasti ongelmia, joiden vaikutukset heijastuvat pitkään.

Muutos heikentää naisten asemaa. Osa-aikatyötä ja matalapalkka-ammateissa työskentelevistä suurin osa on naisia. Paikkakuntakohtaisesta työllistymismahdollisuudet vaihtelevat eikä asumistuen saajilla itsellään ole mahdollisuuksia vaikuttaa työllistymismahdollisuuksiinsa.

Penttinen Erkki
Österbottens välfärdsområde - Pohjanmaan hyvinvointialue - Erkki
Penttinen, sektorijohtaja